

Fra Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

Andre–fjerde kvartal 2018

Professor Ulf Stridbeck

Straffeprosessloven § 391 nr. 3 (nye bevis/omstendigheter)

- 1 Avgjørelse 25.04.2018 (2017/125 mfl.) Vold, narkotikaovertrødelse, tyveri, innbrudd m.m. – ny sakkyndig erklæring, tilregnelighet

En mann var i perioden 2006 til 2011 domfelt flere ganger for en rekke lovbrudd, herunder bl.a. vold, brudd på narkotikalovgivning, tyveri, innbrudd m.m.

Domfelte begjærte gjenåpning av dommene og anførte at han hadde vært psykotisk på handlingstiden. Han viste til en rettspsykiatrisk erklæring fra juni 2014 som konkluderte med at domfelte ble antatt å ha vært psykotisk i perioden fra 2006 til og med 2014. Denne erklæringen var lagt til grunn i en dom fra lagmannsretten i 2016, hvor retten kom til at domfelte måtte anses som utilregnelig. Videre ble det vist til en rettspsykiatrisk erklæring som ble avgitt i en ny straffesak i 2017, hvor det ble konkludert med at domfelte var psykotisk på undersøkelsestidspunktet og på handlingstiden som var høsten 2016. Denne erklæringen støttet følgelig opp under den tidligere erklæringen fra 2014. Påtalemyndigheten tiltrådte begjæringen om gjenåpning av straffesakene.

Kommisjonen fant at det forelå nye omstendigheter eller bevis som skapte tvil om domfeltes tilregnelighet i perioden 2006–2014. Den nye sakkyndige erklæringen innebar at det forelå en rimelig mulighet for at domfelte ville ha blitt frifunnet for handlingene dersom erklæringen hadde foreligget for den dømmende rett i de seks sakene som var begjært gjenåpnet. Kommisjonen fant at vilkårene for gjenåpning var oppfylt.

Kommisjonen besluttet enstemmig å ta begjæringen til følge.

2 Avgjørelse 25.04.2018 (2018/41) Forsøk på grovt ran m.m. – ny sakkyndig erklæring, tilregnelighet. Begjæring fra påtalemyndigheten

En mann ble i 2013 dømt i tingretten til fengsel i 9 måneder for forsøk på grovt ran, grovt heleri, skadeverk og naskeri. Handlingene var begått i 2013. Under etterforskningen av nye straffbare handlinger ble det oppnevnt rettspsykiatrisk sakkyndige som i sin erklæring til tingretten 1. oktober 2015 konkluderte med at domfelte var paranoid schizofren på handlingstiden, og at psykotiske symptomer var beskrevet allerede i 2012. Ved tingrettens dom 20. juni 2016 ble domfelte dømt til tvungent psykisk helservern.

Påtalemyndigheten begjærte gjenåpning av dommen fra 2013 til gunst for domfelte. Det ble anført at den rettspsykiatriske erklæringen fra 2015 var en ny omstendighet som reiste tvil om domfelte var tilregnelig på handlingstiden for de forholdene som var blitt pådømt i 2013 og som hadde funnet sted i 2013. Kommisjonen fant at erklæringen var en ny omstendighet som ga grunnlag for gjenåpning.

Kommisjonen besluttet enstemmig å ta begjæringen om gjenåpning til følge.

3 Avgjørelse 30.08.2018 (2017/147) Voldtekt og familievold

En mann ble i 2017 dømt i lagmannsretten til fengsel i 8 år for overtredelser av straffeloven (1902) § 192 (voldtekt) og § 219 (familievold) samt straffeloven (2005) § 282 (omsorgsunndragelse).

Domfelte begjærte gjenåpning for kommisjonen i september 2017 og viste til at de fornærmede hadde endret sine forklaringer etter at lagmannsrettens dom var avsagt.

De fornærmede hadde selv oppsøkt politiet og bedt om å få avgi nye forklaringer. Politiet hadde siden sommeren 2017 foretatt en omfattende etterforskning for å søke klarhet i hvilke forklaringer som var sanne, og om de fornærmede var blitt utsatt for påvirkning eller press for å endre sine forklaringer. Det ble foretatt flere nye avhør av de fornærmede hvor de trakk tilbake hoveddelene av anklagene mot domfelte. I den forbindelse var en av de fornærmede blitt siktet for grov uriktig forklaring, noe hun erkjente straffeskyld for. Gjenåpningsbegjæringen ble delvis tiltrådt av påtalemyndigheten.

Etter en samlet vurdering fant kommisjonen, under tvil, at det var en rimelig mulighet for at de nye forklaringene var å anse som nye bevis som var egnet til å føre til frifinnelse eller vesentlig mildere rettsfølge. I den samlede vurderingen tok kommisjonen også i betraktning at lagmannsrettens mindretall hadde funnet svakheter ved de fornærmedes forklaringer da saken sto for retten.

Begjæringen ble tatt til følge hva gjaldt postene om voldtekt og familievold. Posten om omsorgsunndragelse ble ikke gjenåpnet, all den tid det ikke var fremkommet noe som stilte den delen av saken i noe vesentlig nytt lys.

Kommisjonen besluttet enstemmig å ta begjæringen til følge.

4 Avgjørelse 10.10.2018 (2017/191 mfl.) Familievold, legemsfornærmelse m.m. – ny sakkyndig erklæring, lettere psykisk utviklingshemming

En mann var i perioden 2009–2017 domfelt tre ganger for blant annet familievold og legemsfornærmelse m.m. Han begjærte gjenåpning av dommene og anførte at retten ikke hadde tatt hensyn til hans evnenivå ved straffutmålingen. For så vidt gjaldt den siste dommen fra 2017, som gjaldt familievold, ble det også anført at det forelå nye bevis som kunne ha betydning for avgjørelsen av skyldspørsmålet. Denne dommen var anket til lagmannsretten, men anken var nektet fremmet.

Kommisjonen oppnevnte to rettspsykiatriske sakkyndige for å vurdere om domfelte kunne ha vært lettere psykisk utviklingshemmet på handlingstiden for de forholdene som ble pådømt i de tre dommene. De sakkyndige avga sin erklæring og konkluderte med at domfelte var lettere psykisk utviklingshemmet. Kommisjonen fant at den sakkyndige erklæringen var en ny omstendighet som kunne gi grunnlag for gjenåpning, men at dette kun var aktuelt for den ene dommen.

Det er fastsatt i straffeprosessloven § 391 nr. 3 at en begjæring skal tas til følge når det foreligger et nytt bevis som kan føre til en «vesentlig mildere rettsfølge». Det er i forarbeidene uttalt at det ikke er tilstrekkelig at «det nye er egnet til å føre til en mildere straff», jf. innstilling fra Straffeprosesslovkomiteen 1969 side 342. Ved den ene tingrettsdommen, som var fra 2017, var straffen fastsatt til fengsel i 2 år og 6 måneder. Etter kommisjonens vurdering var dette den eneste av de tre dommene hvor en gjenåpning kunne føre til en «vesentlig mildere rettsfølge». For de to andre dommene var straffen allerede så lav at det ikke var grunn til å anta at en eventuell gjenåpning ville føre til en ytterligere vesentlig mildere straff.

For så vidt gjaldt begjæringen om gjenåpning av skyldspørsmålet i dommen fra 2017, anførte domfelte at fornærmede hadde løyet og at hun ikke var troverdig, jf. straffeprosessloven § 391 nr. 1. Det ble også påberopt nye vitner som kunne forklare seg om fornærmedes atferd, jf. straffeprosessloven § 391 nr. 3. Kommisjonen fant ikke holdepunkter for at fornærmede hadde forklart seg bevisst uriktig. Det kunne heller ikke ses at det etter behandlingen i tingretten og lagmannsretten var fremkommet noen nye bevis eller omstendigheter knyttet til skyldspørsmålet som var egnet til å føre til frifinnelse.

Begjæringen ble delvis tatt til følge idet dommen fra 2017 ble gjenåpnet for så vidt gjaldt straffutmålingen. Begjæringen for øvrig ble ikke tatt til følge.

Kommisjonen besluttet enstemmig å ta begjæringen om gjenåpning av straffutmålingen til følge.

5 Avgjørelse 10.10.2018 (2018/12 mfl.) Legemsfornærmelse og trusler m.m. – ny sakkyndig erklæring, lettere psykisk utviklingshemming

En mann var i perioden 1998–2010 domfelt fem ganger for blant annet legemsfornærmelse og trusler. I forbindelse med etterforskning av nye straffbare handlinger ble det i 2011 oppnevnt to rettspsykiatrisk sakkyndige, som konkluderte med at domfelte hadde vært lettere psykisk utviklingshemmet på handlingstiden. Under henvisning til dette begjærte domfelte gjenåpning av de fem tidligere dommene.

Kommisjonen oppnevnte to rettspsykiatrisk sakkyndige for å vurdere om domfelte kunne ha vært høygradig eller lettere psykisk utviklingshemmet på handlingstiden for de forholdene som ble pådømt i perioden 1998–2010. De sakkyndige avga sin erklæring og konkluderte med at domfelte var lettere psykisk utviklingshemmet. Kommisjonen fant at den sakkyndige erklæringen var en ny omstendighet som kunne gi grunnlag for gjenåpning, men at dette kun var aktuelt for tre av dommene.

Det er fastsatt i straffeprosessloven § 391 nr. 3 at en begjæring skal tas til følge når det foreligger et nytt bevis som kan føre til en «vesentlig mildere rettsfølge». Det er i forarbeidene uttalt at det ikke er tilstrekkelig at «det nye er egnet til å føre til en mildere straff», jf. innstilling fra Straffeprosesslovkomiteen 1969 side 342.

Ved den ene tingrettsdommen, som var fra 2002, var straffen fastsatt til fengsel i 1 år hvorav 6 måneder var gjort betinget. I den andre dommen, som var fra 2005, var straffen fastsatt til fengsel i 60 dager hvorav 30 dager var gjort betinget. I den tredje dommen, som var fra 2006, var straffen fastsatt til fengsel i 45 dager.

Etter kommisjonens vurdering var det kun i disse tre sakene at gjenåpning kunne føre til en «vesentlig mildere rettsfølge». For de øvrige to dommene var straffen allerede så lav at det ikke var grunn til å anta at en eventuell gjenåpning ville føre til en ytterligere vesentlig mildere straff. Begjæringen ble delvis tatt til følge, idet de tre dommene, som ble avsagt av tingretten i 2002, 2005 og 2006, ble gjenåpnet for så vidt gjaldt straffutmålingen. Begjæringen for øvrig ble ikke tatt til følge.

6 Avgjørelse 15.10.2018 (Sak 2015/158 mfl.) Trusler, fredskrenkelser, familievold mv. – ny sakkyndig erklæring, tilregnelighet. Dissens

En mann ble i 2014 dømt i tingretten for ulike former for trusler. Dommen omfattet også forskjellige typer krenkelser av andres fred. Straffen ble fastsatt til fengsel i 1 år og 8 måneder hvorav 6 måneder ble gjort betinget. I 2016 ble han domfelt i tingretten for grov mishandling i nære relasjoner, brudd på kontaktforbud og for å ha krenket en annens fred. Straffen ble fastsatt til forvaring i 1 år og 3 måneder. Denne dommen omfattet også ulike forhold som ble begått høsten 2015, og for disse ble han frifunnet fordi han ble funnet utilregnelig på handlingstiden. Også i en dom fra 2017 ble han av samme årsak frifunnet for forhold begått i 2016.

Domfelte begjærte gjenåpning av tingrettsdommen fra 2014 og de fellende delene av tingrettsdommen fra 2016 under henvisning til at han var funnet utilregnelig i de senere periodene. Gjenopptakelseskommissjonen oppnevnte sakkyndige som ikke var i tvil om domfeltes tilregnelighet i de aktuelle tidsperiodene, mens Den rettsmedisinske kommisjon var av den oppfatning at de sakkyndige burde ha uttrykt mer tvil. De sakkyndige hadde også innhentet utfyllende journalopplysninger fra 2013 der domfelte hadde fått diagnosen paranoid schizofreni.

En samlet kommisjon fant at den sakkyndige erklæringen og uttalelsen fra Den rettsmedisinske kommisjon var en ny omstendighet som skapte slik tvil om domfeltes tilregnelighet for tiden etter 2012 at den var egnet til å føre til frifinnelse for de forhold i tingrettsdommen fra 2014 som var begått etter 2012. Et flertall på tre medlemmer mente at vilkårene for gjenåpning av forholdene begått forut for 2012 ikke var oppfylt. Et mindretall på to medlemmer mente at det var tvil om domfeltes tilregnelighet også på handlingstiden for disse forholdene, og at det burde lede til gjenåpning for samtlige forhold.

Kommisjonen besluttet, under dissens som beskrevet ovenfor, å ta begjæringen om gjenåpning delvis til følge.

7 Avgjørelse 14.11.2018 (Sak 2017/158 mfl.) Voldtekt m.m. – ny sakkyndig erklæring, tilregnelighet

En mann ble i 2005 dømt i tingretten for voldtekt. Straffen ble fastsatt til fengsel i 2 år og 6 måneder. Han anket dommen til lagmannsretten, som dømte ham for voldtekt og økte straffen til fengsel i 3 år.

Anke til Høyesterett ble ikke tillatt fremmet.

Mannen ble i en senere sak samme år dømt for to tilfeller av seksuell omgang med barn under 16 år og for trusler. Tingretten fastsatte straffen til fengsel i 1 år.

Domfelte begjærte i 2017 gjenåpning av de to dommene fra 2005. Han viste til at han i 2012 var blitt rettspsykiatrisk undersøkt i forbindelse med en ny straffesak, og at de sakkyndige den gang konkluderte med at han var psykotisk.

Gjenopptakelseskommisjonen oppnevnte to rettspsykiatrisk sakkyndige for å vurdere domfeltes psykiske helsetilstand på handlingstiden for de to dommene fra 2005. De sakkyndige konkluderte med at domfelte verken hadde vært psykotisk eller lidd av en alvorlig psykisk lidelse med betydelig svekket evne til realistisk vurdering av sitt forhold til omverdenen. De ga imidlertid uttrykk for betydelig usikkerhet omkring konklusjonen. På bakgrunn av dette, sammenholdt med helseopplysninger som senere var kommet frem, fant kommisjonen at det forelå tvil om domfeltes straffettslige tilregnelighet på handlingstiden, og at det forelå nye omstendigheter som var egnet til å føre til frifinnelse.

Kommisjonen besluttet enstemmig å ta begjæringen om gjenåpning til følge.

8 Avgjørelse 15.11.2018 (Sak 2017/193) Vold, trusler, skadeverk og promillekjøring – ny sakkyndig erklæring, tilregnelighet

En mann ble i 2012 dømt i tingretten for vold, trusler og skadeverk. Straffen ble satt til fengsel i 1 år hvorav 3 måneder ble gjort betinget med en prøvetid på 3 år. Mannen ble dømt på nytt i 2014 for vold, promillekjøring og trafikkovertredelse. Straffen ble satt til fengsel i 8 måneder som en fellesstraff med den betingede delen av tingrettens dom fra 2012.

Domfelte begjærte gjenåpning i 2017. Begjæringen ble fremmet etter at domfelte, i forbindelse med siktelse for nye straffbare forhold, var blitt rettspsykiatrisk vurdert og funnet å være utilregnelig. Kommisjonen oppnevnte derfor to rettspsykiatrisk sakkyndige til å vurdere domfeltes tilregnelighet på handlingstiden for forholdene som ble pådømt i 2012 og 2014. De sakkyndige konkluderte med at domfelte lider av paranoid schizofreni og at han var utilregnelig da han begikk handlingene han ble dømt for i tingretten i 2012 og 2014. Domfeltes psykiske helse hadde ikke vært tema da forholdene ble pådømt. Kommisjonen kom til at den rettspsykiatriske erklæringen var en ny omstendighet som reiste tvil om domfeltes tilregnelighet på handlingstidspunktene, som ga grunnlag for gjenåpning etter straffeprosessloven § 391 nr. 3.

Kommisjonen besluttet enstemmig å ta begjæringen om gjenåpning til følge.

9 Avgjørelse 15.11.2018 (2017/138) Simpelt tyveri – nytt vitne

En kvinne ble i 2010 dømt i lagmannsretten for blant annet simpelt tyveri av 800 kroner fra en håndveske i en butikk, jf. strl. (1902) § 257. Straffen ble fastsatt til fengsel i 35 dager.

Tyveriet var blitt fanget opp på en overvåkningsvideo i dagligvareforretningen. Forholdet ble anmeldt umiddelbart, og politiet så igjennom overvåkningsvideoen sammen med en butikkansatt. Politibetjenten mente å gjenkjenne domfelte, og hun ble pågrepet på sin bopel samme kveld.

Ved behandlingen i lagmannsretten delte retten seg i et flertall og et mindretall. Flertallet fant bevist at det var domfelte som var avbildet i overvåkningsvideoen, mens mindretallet ikke fant det tilstrekkelig bevist at domfelte var gjerningspersonen. Mindretallet så likheten mellom kvinnen på videoen og domfelte, men fant ikke at kvaliteten var god nok til at sammenligningen var sikker, når man heller ikke visste om domfelte hadde slike klær og sko som kvinnen på videoen.

Domfelte begjærte gjenåpning for kommisjonen og gjorde blant annet gjeldende at det var nye opplysninger i saken. Etter lagmannsrettsbehandlingen var domfelte blitt gjort kjent med hvem kvinnen på bildene fra overvåkningskameraet var.

Kommisjonen foretok et nytt vitneavhør og enkelte andre undersøkelser. Det nye vitnet bekreftet at det var en annen enn domfelte som var avbildet på bildet fra overvåkningskameraet.

Kommisjonen kom til at de nye opplysningene var å anse som nye bevis som var egnet til å føre til frifinnelse.

Kommisjonen besluttet enstemmig å ta begjæringen om gjenåpning til følge.

10 Avgjørelse 12.12.2018 (2017/116 mfl.) Trusler, narkotika m.m. – ny sakkyndig erklæring, tilregnelighet

En mann ble i perioden 2000 til 2015 domfelt fem ganger i tingretten (by- og herredsrett). Overtredelsene gjaldt i det vesentlige trusler mot offentlige tjenestemenn og brudd på narkotikalovgivningen. Han begjærte gjenåpning av alle dommene og anførte blant annet at rettspsykiatrisk erklæring fra 2009, komparentopplysninger og øvrige helseopplysninger viste at vilkårene for gjenåpning var oppfylt for samtlige fem dommer.

Kommisjonen oppnevnte to rettspsykiatrisk sakkyndige, som i sin erklæring konkluderte med at domfelte var psykotisk på handlingstiden for de forholdene som ble pådømt i 2015. For de øvrige dommene la kommisjonen til grunn at de sakkyndige ikke hadde funnet holdepunkter for at domfelte hadde en underliggende psykose. Påtalemyndigheten anførte at vilkårene for gjenåpning var oppfylt for dommen fra 2015, men ikke for de øvrige dommer.

Kommisjonen fant at vilkårene for gjenåpning var oppfylt for dommen fra 2015. Som grunnlag for avgjørelsen om ikke å gjenåpne de øvrige fire dommene viste kommisjonen til vurderingene og konklusjonen i den sakkyndige erklæringen. Det ble også vist til at det for disse forholdene forelå tidsnære opplysninger om domfel-

tes psykiske helsetilstand i form av prejudisiell vurdering fra 2002, samt at en av de sakkyndige hadde vurdert domfelte tidligere og hadde følgelig et godt sammenligningsgrunnlag. Det forelå ingen nye bevis eller omstendigheter som kunne føre til gjenåpning av disse dommene.

Kommisjonen besluttet enstemmig å ta begjæringen om gjenåpning til følge for én av dommene.

11 Avgjørelse 12.12.2018 (2018/150) Kroppskrenkelse – ny forklaring i en annen straffesak. Begjæring fra påtalemyndigheten

En mann ble i 2018 dømt i tingretten til fengsel i 30 dager for å ha utøvet vold mot sin tidligere samboer, jf. straffeloven (2005) § 271 første ledd.

Som bevis mot domfelte la tingretten vekt på fornærmedes forklaring samt forklaring i tilrettelagt avhør fra parets 7 år gammel datter.

Påtalemyndigheten mottok nye opplysninger i forbindelse med en annen straffesak som var reist mot fornærmede. Parets datter opplyste der at hun var utsatt for vold fra mor. Hun forklarte også at mor hadde tvunget henne til å forklare seg uriktig om hvem som hadde utøvet vold mot henne, og om at far hadde utøvd vold mot mor. Det ble foretatt nytt tilrettelagt avhør av parets datter. På bakgrunn av de nye opplysningene begjærte påtalemyndigheten ved Riksadvokatembetet gjenåpning av tingrettens dom.

Kommisjonen kom til at de nye opplysningene var egnet til å føre til frifinnelse.

Kommisjonen besluttet enstemmig å ta begjæringen om gjenåpning til følge.

§ 392 annet ledd (særlige forhold)

12 Avgjørelse 25.04.2018 (2017/56) Familievold – dissens

En mann ble i 2015 dømt i tingretten til fengsel i 6 år for mishandling og voldtekt av ektefelle samt idømt erstatningsansvar overfor ektefellen.

Tiltalen gjaldt brudd på straffeloven (1902) § 219, mishandling av ektefelle. Av tingrettens rettsbok fremgår at hovedforhandling i saken ble påbegynt 17. juni 2015. Saken ble utsatt etter to dager i påvente av at det skulle foretas ytterligere etterforskning av mulig voldtekt av ektefellen. Deretter fortsatte forhandlingene 1. oktober 2015, med en tilleggstiltale for brudd på straffeloven (1902) § 192 om voldtekt. Tiltalte hadde lovlig fravær, og saken ble på nytt utsatt. Tingretten fortsatte forhandlingene 13. oktober 2015, etter en samlet utsettelse på nesten 17 uker.

Domfelte anket tingrettens dom. Ved lagmannsrettens ankebehandling ble tingrettens dom hva gjaldt voldtekt, opphevet på grunn av saksbehandlingsfeil. Anken

over skyldspørsmålet gjeldende mishandlingen ble nektet fremmet. For det forhold hvor domfellelsen ble stående, reduserte lagmannsretten straffeutmålingen til 2 år og 6 måneder. Tiltalte ble senere frifunnet for voldtekten, og også for erstatningskravet i tilknytning til dette forholdet.

Domfelte begjærte gjenåpning av tingrettens dom for mishandling. Han anførte blant annet at fornærmede hadde forklart seg bevisst uriktig, jf. straffeprosessloven § 391 nr. 1, og at det forelå nye bevis etter straffeprosessloven § 391 nr. 3. Videre ble det anført at på bakgrunn av at fornærmedes forklaring var uriktig, var det også tvilsomt om dommen var riktig, jf. straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Kommisjonen utredet saken ved blant annet avhør av vitner.

Kommisjonen fant det betenkelig at tingretten, etter oppstart av hovedforhandlingen, hadde utsatt den videre behandlingen av saken i 17 uker. Det ble vektlagt at sannsynligheten for at erindringen om de konkrete forklaringer og de umiddelbare inntrykk hadde blitt svekket, var betydelig.

Et flertall på fire medlemmer i kommisjonen mente at den lange utsettelsen, sammenholdt med enkelte andre forhold ved arten og kvaliteten av de bevis som ble ført, måtte lede til gjenåpning i medhold av straffeprosessloven § 392 annet ledd, idet det forelå særlige forhold som gjorde det tvilsomt om dommen var riktig. Et mindretall på ett medlem mente at den lange utsettelsen i seg selv var tilstrekkelig til gjenåpning etter bestemmelsen.

Kommisjonen besluttet enstemmig å ta begjæringen om gjenåpning til følge.

Ulf Stridbeck, fil.kand., Universitetet i Göteborg 1981, jur.kand. Lunds Universitet 1981, juris dr., Lunds Universitet 1992. Siden 1997 professor dr. juris ved Universitetet i Oslo.

ulf.stridbeck@jus.uio.no
